

slovenský národopis

2 | 23

VEDA, VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE VIED, 1975

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

Tradičná kultúra Slovákov na bývalej uhorskej Dolnej zemi	169
Ján Sirácky: Dolná zem a Slováci	173
Rudolf Bednárík: Vymedzenie slovenských enkláv a diaspor na Dolnej zemi	183
Božena Filová: Bývalá uhorská Dolná zem ako predmet záujmu slovenskej národopisnej vedy	193
Jozef Štolc: Slovenský jazyk na Dolnej zemi ako súčasť slovenského národného jazyka	205
Ján Botík: K metóde analýzy dedinského spoločenstva v prostredí slovenskej enklávy	215
Svetozár Švehlák: Súčasný stav výskumu tradičnej kultúry slovenských enkláv a diaspor na Dolnej zemi	223
Mária Kosoová: Retrospektívny pohľad na prístup ľudovej kultúry Slovákov v Juhoslávii	235
Soňa Burlasová: Symbióza dvoch kolonizačných vetví v piesňovej kultúre jednej obce	245
Svetozár Švehlák: Ľudová balada u juhoslovanských Slovákov	252
Stanislav Dúžek: Etnomuzikologický výskum juhoslovanských Slovákov	259
Ján Podolák: Niektoré otázky štúdia ľudovej kultúry Slovákov v Slavónii	265
Michal Markuš: Vznik a vývoj slovenskej etnickej skupiny „tírpáci“ v Nyíregyháze v Maďarsku	271
Soňa Kovačevičová: Z histórie kultúry čabianskych Slovákov a ich materských obcí na Slovensku	288
Oskár Elšček: Výskum hudobnej kultúry Slovákov v Maďarsku	301
Ján Podolák: K doterajším výsledkom etnografického výskumu poľnohospodárstva u maďarských Slovákov	316
Viera Gašparíková: K súčasnému stavu prozaického folklóru Slovákov v Bulharsku	326
Eman Muntág: Rukopisné zbierky slovenských ľudových piesní z Dolnej zeme v Literárnom archíve Matice slovenskej	337

ROZHLADY

K jubileu dr. Emy Drábikovej-Kahounovej, CSc. (Emília Horváthová)	340
Konferencia o súčasnom stave a úlohách výskumu národnostnej otázky (Ján Botík)	341

Mesiac maďarských múzeí a slovenská účasť na tejto akcii (Irena Pišútová) 343

RECENZIE A REFERÁTY

СОДЕРЖАНИЕ

Традиционная культура словаков на бывшей венгерской Долной земле	169
Ян Сирацкий: Долна зем и словаки	173
Рудольф Беднарик: Определение словацких колоний и диаспор на Долной земле	183
Боженa Филова: Бывшая венгерская Долна зем в качестве объекта интереса словацкой этнографической науки	193
Йозеф Штолц: Словацкий язык на Долной земле как составная часть словацкого национального языка	205
Ян Ботик: К методу анализа деревенского общества в среде словацкой колоний	215
Светозар Швeглак: Современное состояние изучения традиционной культуры словацких колоний и диаспор на Долной земле	223
Мария Косова: Ретроспективный взгляд на обследование народной культуры словаков в Югославии	235
Соња Бурласова: Симбиоз двух ветвей колонизации в песенной культуре одной деревни	245
Светозар Швeглак: Народная баллада у югославских словаков	252
Станислав Дужек: Этномузыкологическое изучение югославских словаков	259
Ян Подолак: Некоторые вопросы народной культуры словаков в Славонии	265
Михал Маркуш: Возникновение и развитие словацкой этнической группы «тирпаки» в Ниредьгазе в Венгрии	271
Соња Ковачевичова: Из истории культуры чабианских словаков и их родных деревень в Словакии	288
Оскар Элшек: Изучение народной музыкальной культуры словаков в Венгрии	301
Ян Подолак: К результатам этнографического исследования сельского хозяйства у венгерских словаков, проведенного до настоящего времени	316
Вера Гашпарикова: О современном состоянии прозаического фольклора словаков в Болгарии	326
Эман Мунтаг: Рукописные коллекции словацких народных песен с Долной земли в Литературном архиве Матицы словацкой	337

K METÓDE ANALÝZY DEDINSKÉHO SPOLOČENSTVA VO VOJVODINE

JÁN BOTÍK

Národopisný ústav SAV, Bratislava

V odbornej literatúre sa stretávame s takými sociálnymi jednotkami ako etnikum, národnostná menšina, enkláva, lokálne spoločenstvo a im zodpovedajúcimi kultúrnymi jednotkami, ako kultúrne spoločenstvo, kultúra, subkultúra, lokálny kultúrny variant atď., v ktorých je vyjadrená miera sociálnej integrity a kultúrnej podobnosti od najširších po najužšie dimenzie týchto jednotiek.

Pre každého etnografa, ktorý sa púšťa do skúmania tradičnej kultúry enkláv, ktoré môžeme charakterizovať aj ako istú formu regionálno-porovnávacieho štúdia, hlavným predmetom jeho skúmania je integrácia a dizintegrácia tejto kultúry vo vymedzených koreláciách. V týchto súvislostiach existuje jedna zásada, podľa ktorej každý bádateľ, ktorý sa púšťa do takéhoto štúdia, musí sa najprv rozhodnúť, ktoré skupiny bude považovať za kultúrne jednotky. Musí si zvoliť isté zásady pre klasifikáciu kultúr a sociálnych skupín, ktoré sú nositeľmi týchto kultúr (G. P. Murdock).

Národopisné štúdium enkláv môže byť orientované dvoma základnými smermi:

1. na skúmanie tradičnej kultúry enkláv v koreláciách s kultúrou materského etnika,

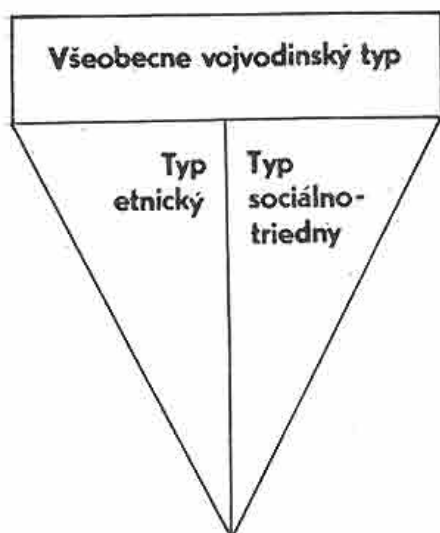
2. na skúmanie tradičnej kultúry enkláv v koreláciách s kultúrou nového domova.

Ak sa rozhodneme pre druhú alternatívu a pre výskum si zvolíme napr. slovenskú enklávu vo Vojvodine, potom našou úlohou bude ozrejmiť tradičnú kultúru vojvodinských Slovákov vo vzťahu ku kultúram tejto oblasti. Z takéhoto postupu potom vyplýva, že nám musí byť jasné i to, či Vojvodina predstavuje istým spôsobom uzavretú a integrovanú kultúrnu oblasť, alebo nie.

Čo možno z tohto hľadiska podľa doterajších poznatkov o Vojvodine povedať? V dôsledku známych historických skutočností stala sa Vojvodina domovinou viacerých etnických skupín, čo sa odrazilo v značnej dezintegrácii tradičnej kultúry tejto oblasti. Okrem faktora nehomogénnej etnicity, za ďalší dezintegrujúci činiteľ tradičnej kultúry vo Vojvodine možno označiť sociálnotriednu rozvrstvenosť obyvateľstva, ktorej značná pestrosť je dôsledkom kapitalistických výrobných vzťahov na dedine. Popri týchto dezintegrujúcich činiteľoch uplatnili sa vo Vojvodine aj viaceré integračné momenty. Okrem geograficko-politického faktora, ktorý sa najcitelnejšie začal prejavovať po vzniku Juhoslávie

v roku 1918, ale už aj predtým, najvýraznejšie sa na integrácii tradičnej kultúry vo Vojvodine zúčastňoval hospodársky faktor. Ako vieme, základ obyvateľstva Vojvodiny tvoria jednotlivci, obrábajúci pôdu, teda tzv. „sedliacky svet“. Spätosť s inštitúciou vlastníctva a obrábania pôdy je primárny znak kultúry obyvateľstva Vojvodiny. To určuje aj všetky ostatné charakteristické črty vojvodinského kultúrneho habitu, vrátane sociálnych, materiálnych i duchovných prejavov.

Určenie determinujúcich činiteľov integrácie a dezintegrácie tradičnej kultúry vo Vojvodine nám umožňuje zhrnúť, že v tejto oblasti sa vyhranil určitý typ kultúrneho systému, ktorý možno označiť asi ako všeobecne vojvodinský. Vo vnútri tohto všeobecne vojvodinského kultúrneho systému sa uplatňujú ešte ďalšie, ktoré všeobecne vojvodinský typ rozširujú o hľadiská príslušnosti k etnickým skupinám a k spoločenským vrstvám (triedam). Súvzťažnosť uvedených kultúrnych systémov možno vyjadriť v nasledovnej schéme:

V uvedenej systematike sa rešpektuje predovšetkým také chápanie kultúrnej oblasti, ktoré zahŕňa kultúrne spoločenstvo

príbuzných kultúr viacerých skupín, žijúcich vo vymedzenom geografickom priestranstve.

Pri určovaní spoločenských a kultúrnych jednotiek možno vychádzať z dvoch pólových typov, ktoré sú už všeobecne vžitá a uznávané. Toto pólové rozpätie sa pohybuje od najširších jednotiek k najužším. Ak sme si v našom prípade za najširšiu jednotku spoločenskej a kultúrnej integrácie zvolili Vojvodinu ako kultúrne spoločenstvo, potom jej protipólom, teda najužšou sociálnou a kultúrnou jednotkou, ktorá ešte môže mať relatívne jednotnú kultúru, bude lokálne spoločenstvo, napr. osada, dedina, resp. im podobná sídelná jednotka. Kultúrny systém, ktorý je platný v takomto lokálnom spoločenstve, sa obyčajne označuje ako lokálny kultúrny variant. Medzi tieto dva póly sociálnych a kultúrnych jednotiek možno podľa okolností včleňovať ešte ďalšie spoločenské a kultúrne medzistupne, takže v prípade Vojvodiny by takáto systematika vyzerala nasledovne (voľne upravené podľa G. P. Murdocka):

Spoločenská jednotka ktorá je nositeľom kultúry	Jej zodpovedajúca kultúrna jednotka
lokálne spoločenstvo (societa Aradáča)	lokálny kultúrny variant
regionálne spoločenstvo (societa Banátu)	subkultúra
etnická skupina (Slováci)	kultúra
pokrajina Vojvodiny (societa Vojvodiny)	kultúrne spoločenstvo

Jedným z najdelikátnejších problémov národopisu, a to nielen pri štúdiu enkláv, je odhaliť a objasniť mechanizmus fungovania

zložitých vzťahov vo vnútri jednotlivých sociálnych a kultúrnych jednotiek, ktorý je navyše komplikovaný ešte potrebou uplatňovania historických a porovnávacích zreteľov. Netreba osobitne zdôrazňovať, že čím sú tieto jednotky širšie, úmerne vzrastá požiadavka syntetizujúcejšieho pohľadu, a teda aj podmienka mať k dispozícii ucelené súhrny čiastkových analytických poznatkov. Keďže v prípade vojvodinských Slovákov sú takéto analytické poznatky skôr ojedinelou výnimkou ako pravidlom, z metodického hľadiska najschodnejšou cestou sa zdá postup od skúmania tradičnej kultúry v najmenších sociálnych a kultúrnych jednotkách, ktoré reprezentujú spoločstvo a lokálny kultúrny variant.

Za sústredenie pozornosti práve na túto jednotku sa prihovára aj viacero ďalších faktorov, ktoré rozvediem v nasledujúcich pasážach svojho príspevku. Na tomto mieste by som chcel upozorniť na menšiu terminologickú zmenu pri označovaní lokálneho spoločstva. Keďže v oblasti Vojvodiny reprezentantom lokálneho kultúrneho variantu býva spravidla obyvateľstvo jednej dediny, čo v týchto dolnozemských podmienkach predstavuje jednoznačný typ sídelnej jednotky, namiesto lokálneho spoločstva budem používať označenie dedinské spoločstvo, ktoré je v odbornej literatúre už bežne frekventované.

Dedinské spoločstvo je sociologická kategória. Nazdávam sa, že jej aplikácia v etnografickom štúdiu nemusí byť neúčinná. Definícia tejto kategórie zdôrazňuje tri základné jednotiace komponenty, ktoré tvoria poznávacie znaky dedinského spoločstva (podľa Z. Baumana):

- a) jednota obyvateľského územia,
- b) jednota kultúry,
- c) jednota noriem regulujúcich správanie, existenciu vnútornej spoločenskej štruktúry a funkčné spojenie jej prvkov.

Z uvedených znakov dedinského spoločstva má pre vojvodinské pomery univerzálnu platnosť iba prvý, ktorý zdôrazňuje jednotu obyvateľského územia. Hodnota ďalších dvoch znakov nadobúda nové dimenzie všade tam, kde obyvateľstvo jednotlivých dedín je etnicky nejednotné. V niektorých lokalitách to do určitej miery platí aj o nejednotnosti pôvodu (čo je vo vojvodinských pomeroch aktuálne hlavne v počiatočnej slovenskej osídľovanej jednotlivých obci), event. aj o konfesionalnej rozdielnosti v rámci príslušníkov toho istého etnika (napr. Selenča). Vo všetkých týchto prípadoch sa nedá jednoznačne hovoriť o jednote kultúry dedinského spoločstva a ani o jednote noriem, podľa ktorých sa príslušníci tej istej dediny správajú. Na druhej strane musíme brať do úvahy aj isté sociálne väzby a vzájomné kultúrne vplyvy medzi jednotlivými skupinami. Aby sme mohli objektívne ozrejmiť takúto komplikovanú sociálnu a kultúrnu skutočnosť dedinského spoločstva heterogénnych vojvodinských obcí, pri výskume budeme musieť hľadať a aj používať tomu primerané metodické a technické postupy. Niektorým z nich venujem ďalšiu časť svojho príspevku.

Jednou z foriem vhodného metodického prístupu k analýze dedinského spoločstva a k analýze lokálneho kultúrneho variantu môže byť komplexné monografické štúdium tradičnej kultúry jednej dediny. Keďže v súčasnosti je v štádiu koncepčných príprav monografia srbsko-slovenskej obce Aradáč v Banáte, niekoľkými poznámkami sa pokúsím naznačiť, v čom môže byť metóda lokálnej monografie prínosná pre poznanie tradičnej kultúry vo vojvodinských podmienkach.

Ako som už uviedol, etnicky heterogénne dedinské spoločstvo vo Vojvodine musíme posudzovať v istom dialektickom vzťahu. Na jednej strane sa prejavuje tenden-

cia, že každá zo zastúpených kultúr v etnic-
ky miešaných dedinách má, ako sa hovorí,
svoje dobré dôvody zotrvať v presvedče-
ní, že jej vlastné kultúrne hodnoty a spo-
ločenské normy sú jediným normálnym vý-
razom ľudskej prirodzenosti, čo v takýchto
podmienkach vedie k istej retardácii kultúr-
neho systému. Na druhej strane, zásluhou
určitých historických skutočností, prevažne
agrárneho charakteru vojvodinských dedín
a relatívnej izolovanosti týchto spoločen-
stiev, dôsledkom čoho sú značne časté a
relatívne blízke i univerzálne kontakty me-
dzi členmi oboch skupín, prejavuje sa po-
stupom času čoraz intenzívnejšie aj tenden-
cia kultúrneho vyrovnávania.

Aby sme mohli pochopiť a vysvetliť ta-
kúto zložitú sociálnu a kultúrnu skutočnosť,
metóda lokálnej monografie nám umožňuje
vychádzať zo štruktúry dedinského spo-
ločenstva. Vo vojvodinských podmienkach sa
toto spoločenstvo rozpadá na celý rad sku-
pín, ktoré môžeme vyčleniť podľa nasledov-
ných znakov:

1. etnicita,
2. konfesionalita,
3. triednosociálna príslušnosť,
4. príbuzenstvo,
5. teritoriálno-susedská príslušnosť,
6. iné.

Určenie skupín, na ktoré sa dedinské spo-
ločenstvo vnútorne člení, je dôležité preto,
že z prípadu na prípad sa menia vzájomné
kvantitatívne pomery jednotlivých skupín
(napr. z etnického aspektu, ktorý je v tých-
to súvislostiach najpodstatnejší, vyskytujú
sa kompaktné dediny, miešané dediny
s približne rovnakým alebo menšinovým
zastúpením atď.), čo sa potom prejavuje
v rozdielnej kvalite sociálnych väzieb a
v odlišnej intenzite kultúrnych vplyvov.
Preto poznanie štruktúry dedinského spo-
ločenstva nie je cieľom, ale iba prostried-
kom pre ďalšie skúmanie.

variantu sa jednotlivé problémy takmer
vždy vynárajú v podobe faktov o konkrét-
nych ľuďoch, ktorých sa problematika tý-
ka, a v podobe špecifických spoločenských
kontextov, v ktorých sa problém rozvíja.
metóda lokálnej monografie vytvára naj-
optimálnejšiu platformu pre skúmanie me-

Keďže pri štúdiu lokálneho kultúrneho
dzipersonálnych a medziskupinových inter-
akcií a im zodpovedajúcich inštitúcií, v rám-
ci ktorých sa uplatňujú určité kultúrne
vzorce, spoločenské normy a iné modely
konformity vo vnútri dedinského spoločen-
stva. Vieme, že normotvorný tlak kultúry
a jej jednotlivých prejavov sa aktualizuje
prevažne prostredníctvom medzipersonál-
nych a medziskupinových interakcií. Aby
sme mohli ozrejmiť mechanizmus fungova-
nia kultúrnej konformity, musíme poznať
nielen štruktúru skupín v rámci dedinského
spoločenstva, ale aj to, ktoré skupiny sú
pre jednotlivca pozitívne referenčné, čiže
ku ktorým skupinám sa jednotlivec pozitív-
ne vzťahuje a ku ktorým má odstredivý
vzťah. Z tohto hľadiska bude dôležité pro-
stredníctvom lokálnej monografie poznať,
v rámci ktorých skupín sa vo vojvodin-
ských viacetnických podmienkach realizujú
príbuzenské, pracovno-kooperatívne a su-
sedské vzťahy, z ktorých skupín sa grupu-
jú jednotlivci pri spoločensko-zábavných
príležitostiach atď. Takýmto postupom
možno potom ozrejmiť podstatné kompo-
nenty procesu socializácie jednotlivca, kto-
rý sa odohráva v bežných denných stykoch
so sociálnym okolím a teda aj základné
procesy sociálnej a kultúrnej adaptácie vo
viacetnickom spoločenstve dediny, ktoré sú
z hľadiska štúdia enkláv východiskovou bá-
zou pre poznávanie interferenčných, akul-
turačných a asimilačných procesov. Do-
mnievam sa, že iba takýmto postupom mô-
žeme vysvetliť, prečo niektoré kultúrne
prejavy pretrvávajú nepretržite, prečo nie-
ktoré už zanikli a namiesto nich sa objavili

nové, prečo niektoré boli prevzaté alebo modifikované a prečo práve tieto prejavy v kultúre dominujú a iné majú iba recezívny charakter.

Metóda lokálnej monografie je vo vojvodinských podmienkach aktuálna predovšetkým preto, lebo umožňuje relatívne vysokú integritu pohľadu na ľudovú kultúru dedinského spoločenstva ako celku. Vytvára vhodný rámec pre sledovanie všetkých procesov tradičnej kultúry v konkrétnych historických, sociálnych a ekonomických reláciách. Táto skutočnosť dovoľuje potom pochopiť na jednej strane tendencie a zákonitosti vývoja tradičnej kultúry vo viacetnickom spoločenstve dediny a na druhej strane dynamiku súčasných zmien v kultúre tohto spoločenstva, vzhľadom na prelomové obdobia a zmeny v spoločensko-hospodárskej štruktúre dediny, ako aj vzhľadom na stupeň spätosti s okolitým svetom.

Lokálna monografia je síce optimálnou metódou na skúmanie procesov tradičnej kultúry, ale ako vieme, súvisí s ňou toľké množstvo problémov, že k jej realizácii dochádza len za určitých mimoriadne priaznivých okolností, teda len zriedkakedy. Preto z hľadiska analýzy dedinského spoločenstva tej-ktorej enklávy oveľa reálnejší je postup skúmania čiastkových prejavov lokálneho kultúrneho variantu.

Podnetný pokus v tomto smere urobila Soňa Burlasová, ktorá skúmala niektoré prvky zvykoslovnej a piesňovej tradície v Selenči. K uvedenej problematike pristupovala z hľadiska rozdielneho pôvodu, odlišného náboženského vyznania, zvláštneho teritoriálno-sídlišného zoskupenia, ako aj z hľadiska niektorých ďalších dualistických črt v kultúre slovenských príslušníkov tejto dediny. Naznačila postup, ktorým možno úspešne skúmať integráciu a dezintegráciu istých kultúrnych prejavov nielen z hľadiska rozdielnej konfesionality

a rozdielneho pôvodu v rámci toho istého etnika, ale zároveň ukázala, že takýmto postupom by bolo možné skúmať podobné otázky aj na kultúrnych prejavoch rozdielnych etnických skupín dedinského spoločenstva.

Napokon by som chcel upozorniť ešte na jeden prístup k analýze dedinského spoločenstva, ktorý z viacerých aspektov môže doplniť poznatky získané metódou lokálnej monografie alebo metódou analýzy čiastkových prejavov lokálneho kultúrneho variantu.

Ako je známe, jednotlivec je predovšetkým produktom kultúry a spoločenstva, v ktorom sa realizuje jeho život. Teda určité kultúry, resp. určité spoločenstvá produkujú typických jedincov, v ktorých sú obsiahnuté takmer všetky podstatné komponenty a črty danej kultúry (M. Nákončný). Sociológovia a sociálni psychológovia používajú v tomto zmysle pojem modálna osobnosť. Preto, by som chcel v tejto súvislosti upozorniť na možnosti tzv. kazuistickej metódy, ktorá sa v národopisnom štúdiu okrem ojedinelých výnimiek, napr. pri skúmaní vynikajúcich nositeľov ľudových umeleckých tradícií — rozprávačov, spevákov, rezbárov, maljarov atď. inak všeobecne nedoceňuje a de facto málo používa.

Kazuistická metóda, čiže štúdium jednotlivého prípadu, je založená na zhromažďovaní systematických faktov o konkrétnej osobe, ako aj na získavaní údajov o zmenách, ktoré sa s touto osobou bezprostredne spájajú. Tým, že sa zameriava na typické prípady, teda na modálne osobnosti, môže táto metóda prispieť k objasneniu významných skutočností zo života a kultúry dedinského spoločenstva, ktoré pri iných postupoch zostávajú objasnené len sčasti.

Obzvlášť cenné výsledky možno od tejto metódy očakávať, ak sa štúdium jednotlivého prípadu spája s osobou, ktorá písom-

ným zaznamenávaním dokumentovala v dlhšom časovom intervale beh udalostí svojho života, napr. formou denníkových zápiskov, formou rodinnej kroniky, hospodárskych účtov (príjmy—výdavky) a pod. V takýchto prípadoch kazuistická metóda umožňuje navyše vidieť iných ľudí tak, ako oni vidia samých seba. Spomínam to preto, lebo medzi príslušníkmi slovenskej enklávy vo Vojvodine sa možno stretnúť s podobnými písanými materiálmi najrozmanitejšieho charakteru, ktoré doteraz neboli v národopisnom štúdiu adekvátne zužitkované.

Z hľadiska analýzy dedinského spoločenstva môže kazuistická metóda poskytnúť cenné poznatky hlavne vtedy, keď sa skúmanie reprezentatívneho jedinca rozšíri aj na štúdium roľníckej usadlosti, ktorú obhospodaruje a vedie. Tým sa štúdium jednotlivého prípadu orientuje na najmenšiu hospodársko-spoločenskú jednotku dedinského spoločenstva, ktoré v konečnom dôsledku

vyúsťuje v akúsi monografiu jedného gazdovstva. Takýto postup nám umožňuje skúmať sociálnu štruktúru roľníctva nielen z hľadiska výmery pôdy, ale uplatniť ako diferencujúce kritérium štruktúru pracovných síl v rámci hospodárskej usadlosti, ktorému sa v marxistickej historiografii prikladá prvoradý význam. Pri tomto kritériu ide o vyjadrenie pomeru medzi štruktúrou a počtom rodinných príslušníkov a počtom námezdnych pracovných síl, ktorí sa zúčastňujú na obhospodarovaní hospodárskej usadlosti a na úžitku z nej. Z etnografického hľadiska aj štúdium jednotlivého prípadu bez takéhoto postupu prakticky ani nemožno predstaviť. V opačnom prípade by sme pri analýze reprezentatívneho jedinca nemohli objektívne určiť jeho pozíciu v štruktúre dedinského spoločenstva a nemohli by sme ani posúdiť, nakoľko je analyzovaný jedinec nositeľom tradície, resp. aké sú jeho dispozície pre rozvíjanie tradície.

LITERATÚRA

- BAUMAN, Z.: Sociologie. Praha 1966.
 BEDNÁRIK, R.: Slováci v Juhoslávii. Bratislava 1964.
 BURLASOVÁ, S.: Vplyv dvojakého osídlenia na piesňový folklór Selenče. Slov. Národop., 19, 1971, s. 437—476, 625—644.
 FRANĚK, R.: O vztahu sociologie a historie venkova. Sociol. a Hist. Zeměd., r. 4, 1968, s. 63.
 JEŘÁBEK, R.: K metodě regionální a lokální národopisné monografie. Slov. Národop., 16, 1968, s. 561—568.
 KODEDOVÁ, O.: Příspěvek k otázkám metody výzkumu dějin zemědělství. Sociol. a Hist. Zeměd., 3, 1967, s. 57.
 KUTRZEBA-POJNAROWA, A.: Tradycyjna społeczność wiejska w procesie przemian społecznych. Wrocław—Warszawa—Kraków 1968.
 NAKONEČNÝ, M.: Úvod do sociální psychologie. Praha 1967.
 SIRÁCKY, J.: Stahovanie Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19. storočí. Bratislava 1966.
 SKALNÍKOVÁ, O.: Tradície a norma v lidové kultúre. Národop. Věst. čs., 5—6, 1970—1971, s. 35.
 STOLC, J.: Reč Slovákov v Juhoslávii. Bratislava 1968.
 ÚVOD DO STUDIA ČLOVĚKA. III. Teorie kultury — Kapitoly z kulturní antropologie. (Zost. J. Wolf.) Praha 1970.

К МЕТОДУ АНАЛИЗА ДЕРЕВЕНСКОГО ОБЩЕСТВА В СРЕДЕ СЛОВАЦКОЙ КОЛОНИИ

Резюме

Статья представляет собой размышление над методическими возможностями анализа деревенского общества, прежде всего с точки зрения потребностей изучения словацких колоний и диа-

спор в области многоэтнической югославской Во-еводины.

Одной из форм подходящего подхода к анализу деревенского общества может быть комплекс-

ное монографическое изучение традиционной культуры одной деревни. Метод локальной монографии в условиях Воеводины является актуальным прежде всего потому, что дает возможность относительно высокой интеграции взгляда на народную культуру деревенского общества как целого. Он создает подходящие рамки для наблюдения за всеми процессами традиционной культуры в конкретных исторических, социальных и экономических взаимоотношениях. Этот факт позволяет потом понять, с одной стороны, тенденции и закономерности развития традиционной народной культуры в многоэтническом обществе, а с другой стороны — динамику современных изменений в культуре этого общества в результате переломных периодов и изменений в общественно-хозяйственной структуре деревни, а также и в зависимости от степени связи с окружающим миром.

Другой формой анализа деревенского общества

является тематическое изучение лишь некоторых частных проявлений традиционной народной культуры. Этот путь дает возможность детального изучения интеграции и дезинтеграции определенных культурных явлений, а также и возможность вскрытия определяющих факторов этих процессов.

С точки зрения анализа деревенского общества ценные сведения может дать и так называемый казуистский метод, т. е. изучение отдельного случая. Он основан на сборе систематических фактов о конкретной личности, а также и на получении данных о переменах, которые с этой личностью непосредственно связаны. Этот метод, выбирая в качестве объекта типичных представителей, т. е. модальные личности, может способствовать объяснению важных фактов из жизни и культуры деревенского общества, которые в случае иного способа остаются необъясненными лишь частично, или же вообще не объясняются.

METHODEN DER ANALYSE EINER DORFGEMEINSCHAFT IN DER JUGOSLAWISCHEN WOJWODINA

Zusammenfassung

Im vorliegenden Beitrag erwägt der Verfasser die methodischen Möglichkeiten der Analyse dörflicher Gemeinschaften, vor allem im Hinblick auf die Erfordernisse des Studiums slowakischer Enklaven und Diaspora-Gemeinden im Gebiet der polyethnischen Wojwodina in Jugoslawien.

Eine der Methoden, mit deren Hilfe man auf annehmbare Weise eine Dorfgemeinschaft analysieren kann, ist die komplexe monographische Erforschung der traditionellen Kultur des betreffenden Dorfes. Die Methode der Lokalmonographie ist in den Verhältnissen der Wojwodina vor allem deshalb aktuell, weil sie ein relativ integrales Bild von der Volkskultur der Dorfgemeinschaft als eines Ganzen liefert. Mit dieser Methode wird der passende Rahmen umrissen, innerhalb dessen alle Prozesse verfolgt werden können, die in der traditionellen Volkskultur unter den konkreten historischen, sozialen und ökonomischen Verhältnissen verlaufen. Dadurch ist es möglich, einerseits die Tendenzen und Gesetze der Entwicklung der traditionellen Volkskultur in einer polyethnischen Umwelt zu begreifen, andererseits die Dynamik der gegenwärtigen Veränderungen in der Kultur dieser Gemeinschaft zu erfassen, die sich in der gegenwärtigen Umbruchperiode mit ihren Umwälzungen in der gesellschaftlichen

und ökonomischen Struktur des Dorfes unter den Bedingungen einer engen Verknüpfung mit der Umwelt in der traditionellen Kultur des Dorfes abspielen.

Eine andere Form der Analyse einer Dorfgemeinschaft ist die thematische Erforschung einiger ausgewählter Teilphänomene der traditionellen Volkskultur. Diese Methode bietet die Möglichkeit, die Integration und Desintegration bestimmter Kulturerscheinungen eingehend zu untersuchen und die determinierenden Faktoren dieser Prozesse klarzulegen.

Wertvolle Erkenntnisse bei der Analyse einer Dorfgemeinschaft kann auch die sog. kasuistische Methode liefern, d. h. das Studium eines Einzelfalles. Diese Methode besteht darin, systematisch Tatsachen über eine konkrete Person zu sammeln sowie Angaben über die Veränderungen, die diese Person unmittelbar betreffen, zusammenzutragen. Dadurch, daß sich diese Methode auf typische Individuen orientiert, also auf sog. Modellpersönlichkeiten, kann sie zur Aufklärung wichtiger Tatsachen aus dem Leben und aus der Kultur der Dorfgemeinschaft beitragen, die bei Anwendung anderer Methoden nur zum Teil oder auch überhaupt nicht aufgedeckt werden.

Rad domov s drevenými štítmi, Tótkomlós, Maďarsko. Foto J. Botík, 1973
Interiér ľudového domu v Tótkomlósi, Maďarsko. Foto J. Botík, 1973

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Словацкой Академии Наук
Год издания 23, 1975, № 2
Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук
Редакторы Д-р Боžена Филова и Павол Стано
Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клеменсо-
ва 27

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift der Slowakischen Akademie der
Wissenschaften
Jahrgang 23, 1975, Nr. 2. Erscheint viermal im
Jahre
Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowaki-
schen Akademie der Wissenschaften
Redakteure Rhd. Božena Filová und Pavol Stano
Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemensova 27

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Slovak Academy of Sciences
Volume 23, 1975, No. 2.
Published quarterly by VEDA, the Publishing
House of the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors PhDr. Božena Filová and Pavol
Stano
Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 27, Czecho-
slovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Académie slovaque des sciences
Anné 23, 1975, No. 2. Paraît quatre fois par an
Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie
slovaque des sciences
Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et Pavol Stano
Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova 27

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

Časopis Slovenskej akadémie vied
Ročník 23, 1975, číslo 2 — Vychádza štyri razy
do roka

Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie
vied

Hlavná redaktorka PhDr. Božena Filová
Výkonný redaktor Pavol Stano
Výtvarná redaktorka Viera Miková

Redakčná rada: Prof. dr. Rudolf Bednárík, dr.
Soňa Burlasová dr. Emília Horváthová, dr. Soňa
Kovačevičová, dr. Milan Leščák, dr. Michal Mar-
kuš, doc. dr. Ján Michálek, dr. Ján Mjartan, doc.
dr. Štefan Mruškovič, dr. Viera Nosáľová, doc.
dr. Ján Podolák, dr. Antonín Robek.

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 27

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného po-
vstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné predplatné
Kčs 80,—

Výmer SÚTI č 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky
a predplatné prijíma PNS — ústredná expedícia
tlač, administrácia odbornej tlač, Gottwaldovo
nám. 48, Bratislava. Možno objednať aj na každej
pošte alebo u doručovateľa. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — ústredná expedícia
tlač, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie
vied, 1975

Distributed in the Socialist countries by SLOV-
ART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Cze-
choslovakia. Distributed in West Germany and
West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-
8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik
Deutschland. For all other countries, distribution
rights are held by JOHN BENJAMINS, N. V.,
Periodical Trade, 54 Warmoesstraat Amsterdam,
Netherlands.